
BARBARA HANUŠ

Vloga revij – med tiskanimi in digitalnimi vsebinami

Kakovostna revija za otroke in mladino je odličen vir kratkih besedil in dobrih ilustracij ter fotografij. V času, ko mladi vedno pogosteje zanimive vsebine najdejo na spletu, ni lahko obdržati zanimanja bralcev za tiskana gradiva. V članku opisujemo zlasti pomen revij *Cicido* in *Ciciban* ter primerjamo njuno vlogo nekoč in danes. Informacije o tem, kako novi mediji vplivajo na periodiko in njihovo delo, smo pridobili tudi od glavnih in odgovornih urednikov drugih revij, ki izhajajo v Sloveniji in v zamejstvu. Odgovarjamo na vprašanje, zakaj digitalno gradivo ne more nadomestiti tiskanega, članek pa zaključujemo z mislijo, da je potrebno otroke in mladostnike spodbuditi k branju obsežnejših besedil in k poglobljenemu branju. Tako kot branje besedil v berilih mora biti tudi branje kratkih besedil v revijah odskočna deska za branje daljših in zahtevnejših besedil.

A quality magazine for children and teenagers is a richest source of short texts, good illustrations and photographs. In times when young readers are increasingly likely to find interesting information on the web, it is all but easy to retain the interest of readers for printed materials. The article highlights the importance of the magazines Cicido and Ciciban by comparing their present and past roles. The information on the impact of new media upon periodicals was also acquired from editors of other magazines, published in Slovenia and abroad. The article answers the question of digital materials not being able to replace printed texts, concluding with the appeal to stimulate children and teenagers to reaching for more extensive texts, as well as to in-depth reading. However, short texts in textbooks and magazines should only serve as launching pads to longer and more demanding texts.

Ciciban in Cicido

Ciciban je bil ustanovljen leta 1945, *Cicido* izhaja od septembra 1998.

Čeprav sta reviji namenjeni predšolskim otrokom in učencem prvega triletja, opozarjata na vse teme, ki jih v sodobnem svetu ne smemo spregledati. To so predvsem medčloveški in medkulturni odnosi, a tudi uničevanje okolja, družbena razslojenost in potreba po spoštovanju človekovih pravic. Vse to je prisotno v leposlovnih in poučnih besedilih.

Kakovostna poučna literatura poleg znanja razvija tudi vrednote, kot so spoštovanje narave ter cenjenje človekovih izumov in dosežkov. S poučnimi besedili spodbujamo radovednost otrok in njihovo čudenje.

Ob poslušanju in branju otroci bogatijo besedišče. Posebej pomembne so kakovostne ilustracije in fotografije. Ljubica Marjanovič Umek, Urška Fekonja in Kaja Hacin Beyazoglu v knjigi *Skupno branje odraslih in otrok* (2022, 75) poudarjajo: »Za učenje novih besed je priporočljivo, da te niso vključene le v besedilo, ampak so prikazane tudi na ilustracijah, saj se otrok tako z njimi sreča v več različnih kontekstih in se jih zato lažje nauči.«

O začetkih *Cicibana* in o tem, zakaj je *Ciciban* še vedno živ in zanimiv za nove in nove generacije, je Sonji Merljak pripovedovala Slavica Remškar, ki je bila glavna in odgovorna urednica revij *Cicido* in *Ciciban* od leta 2000 do leta 2018 (Merljak, 2014): »V zadnjih dveh desetletjih, po spremembi družbenega sistema, so se *Cicibanu* pridružile mnoge revije. Tekmovati mora tudi s sodobnimi elektronskimi napravami. A vendar ljubezen do *Cicibana* med otroki vztraja tudi v časih, ko bolj gledajo in poslušajo, kot berejo. Svet se je spremenil, a nekatere stvari so ostale iste. Otroci so takšni, kot so bili. Radi imajo izštevance, uganke in uspavanke. V svojih igračah še vedno vidijo živa bitja in deloma tudi sebe. Kot take jih je dojemala legendarna soustanoviteljica *Cicibana*, pisateljica Kristina Brenkova ...«

Slavica Remškar je v prispevku ob sedemdesetletnici revije poudarila (Merljak, 2014):

Kristina Brenkova, snovalka koncepta revije od njenega prvega dne, je kot psihologinja in doktorica pedagogike dobro poznala otroško dušo. Vedela je, da imajo otroci radi živost in barve, zato je poskrbela, da je bila že prva številka revije v barvah, kar je bilo leta 1945 res nenavadno. To je bila tedaj edina revija, ki je imela to prednost. Barve so takrat uvozili celo iz Madžarske. Brenkova je vedela, da je otrok bitje, ki zelo globoko občuti umetnostna besedila in umetniško sliko; da ga oboje močno oblikuje. Pravila je, da je treba za otroke izbirati s pinceto in ne z lopato vanj metati stvari. S to prefinjenostjo in spoštljivostjo je razmišljala o vsem, kar naj bi jim dali, takrat in tudi kasneje.

Revija *Ciciban* bo leta 2024 vstopila v osemdeseti letnik izhajanja. Družbene razmere se spreminjajo, temeljna naloga revije *Ciciban* pa ostaja taka, kot jo je določila že prva urednica in ustanoviteljica revije Kristina Brenkova: izdajati kakovostna besedila, obogatena s kakovostnimi ilustracijami.

Pomen otroških revij strokovnjaki izpostavljajo tudi danes. Ljubica Marjanovič Umek, Urška Fekonja in Kaja Hacin Beyazoglu v knjigi *Skupno branje odraslih in otrok* (2022, 60) pišejo:

Del kakovostne literature za otroke so tudi otroške revije. V njih so na enem mestu združena raznolika besedila različnih zvrsti in žanrov, krajše zgodbe, pa tudi vsebine, ki predvidevajo, da je otrok pri branju aktiven. Hkrati revije bolj kot knjižne izdaje odgovarjajo na časovni kontekst in trenutno dogajanje v otrokovem okolju, tematsko so aktualne in sodobne, kar otrokom lahko pomaga, da preko literature razumejo tisto, kar se jim v življenju dogaja (prvi šolski dan, počitnice). Zaradi navedenih prednosti so otrokom revije zanimive in jih radi berejo. Hkrati lahko različne vsebine staršu pomagajo pri vključevanju otroka v skupno branje.

Vlogo staršev in njihovo izobraževanje, kaj je kakovostna otroška literatura, je izpostavila že Slavica Remškar (2003, 96): »Raznovrstnost in izbranost leposlovnih besedil v naših revijah bogati tudi odraslega, ki je otrokov vodnik po reviji. Pri ostrenju literarnega okusa ne pomagajo prav dosti predpisani sezname knjig. Da bi dobro knjigo, dobro leposlovno besedilo začutili sami, pomaga le veliko branja.

Odraslemu, ki bere z otrokom, je v pomoč, enako kot pri vrednotenju ilustracij, pozorno opazovanje otroških odzivov na različna besedila.«

Otroške revije imajo torej dvojnega naslovnika, saj otrok še ni samostojen bralec in potrebuje ob sebi odraslega. Včasih so to starejši bratje in sestre, večinoma pa starši, stari starši, vzgojiteljice, učiteljice ... *Ciciban* je dolgo opravljal vlogo dodatnega učnega gradiva. Ob posodobitvi učbenikov in vedno bolj izpopolnjenih učnih kompletih je to vlogo izgubil, še vedno pa lahko pomaga pri uresničevanju ciljev učnega načrta. Vemo, da cilje lahko uresničimo ob različnih besedilih. V *Cicibanu* najdemo bogat izbor literarnih zvrsti in vrst, zato tudi v razredih pogosto posežejo po teh besedilih. Odzivi učiteljic kažejo, da revijo redno uporabljajo pri izvajanju dodatne strokovne pomoči in pri delu z učenci priseljenci.

Isto starostno stopnjo kot *Ciciban* pokriva tudi *Cici zabavnik*. V reviji ni leposlovja, otrokom prinaša ugankarske in logične naloge.

Med učbeniki in revijami

Kot avtorica beril za prvih pet razredov devetletke sem se posvečala tudi razumevanju vloge beril. V enem izmed svojih prispevkov sem izpostavila, da je bil cilj avtorjev beril pripeljati učence od berila h knjigam (Hanus, 2003, 7):

Berilo ni učbenik za urjenje tehnike branja, ampak učbenik za spoznavanje književnosti. Ker je besedil več, kot jih bomo prebrali v enem šolskem letu, je berilo namenjeno tudi knjižničarkam za pripravo bibliopedagoških ur in otrokovemu branju v prostem času. Vezno besedilo¹, obarvano zeleno, želi učence motivirati za branje. Otrok se v berilu srečuje z besedili različnih avtorjev in spoznava, da ga nekatera bolj nagovarjajo kot druga. Tako se zave pomena literarnih del. Nekatera ga zabavajo, druga spodbujajo k razmišljanju, tretja poučujejo. Nauči se izbirati besedila glede na svoje razpoloženje in zanimanje.

Tudi kakovostna leposlovna revija želi otroka peljati h knjigam. V berilih so pogosto odlomki, v reviji pa teh ni. A tako kot z besedili v berilu želimo spodbuditi zanimanje še za druga dela avtorjev, katerih dela so objavljena, in za druga besedila, ki obravnavajo isto temo. To spodbujamo v revijah ter na spletu, kjer so objavljene priprave na vzgojnoizobraževalno delo. V *Cicidoju* in *Cicibanu* so sezname priporočenih knjig (za vsako ciciveselošolsko temo jih pripravi Ida Mlakar Črnič), k branju knjig v *Cicibanu* vabi še priljubljeni avtor Boštjan Gorenc Pižama, ki ima svojo rubriko *Pižamova bradna značka*.

Za razumevanje razmerja berilo – revija je pomembno vedeti, da so v berilu objavljena besedila, ki so preizkušena, priznana, nagrajena. Ob sestavljanju beril sem nekaj besedil vzela iz revije, več pa iz knjig. V reviji se imajo priložnost preizkusiti mlajši avtorji, v berilih je prostor za že uveljavljene.

Veliko ciljev, ki jih predvideva učni načrt za posamezne predmete, lahko dosežemo ob delu s *Cicibanom*. Tudi učni načrt za slovenščino je ciljno usmerjen, kar pomeni, da so cilji določeni, učitelji pa so tisti, ki izbirajo, ob katerih besedilih jih bodo dosegali. Revija *Ciciban* prinaša vsak mesec raznolika leposlovna besedila: pesmi, pravljice, zgodbe iz vsakdanjega življenja otrok, dramatizacije, stripe in slikopise.

1 V zadnjem času se je uveljavil izraz didaktično besedilo.

Dobra revija vnese v pouk nov pristop in zanimive vsebine. Učenci z različnimi stili spoznavanja in učenja lahko poiščejo v reviji prispevke, ki jih privlačijo. Kdor se ne bo ustavil na prvi strani, se bo na drugi ali tretji. Branje revije je drugačno kot branje knjige.

V uredništvu *Cicibana* se želimo čim bolj približati potrebam vzgojiteljic in učiteljic in jim ponuditi bogato gradivo za popestritev dela. Kakovostni leposlovnih prispevki, *Cici Vesela šola* in rubrike s področja likovne in glasbene vzgoje ter naravoslovja lahko obogatijo delo v vrtcu in pouk v prvem triletju osnovne šole. Da bi vzgojiteljicam in učiteljicam nazorno predstavili možnosti za obravnavo leposlovnih besedil, poljudnoznanstvenih prispevkov in didaktičnih nalog, pripravljamo pedagoške delavnice *Uporaba Cicidoja* in *Cicibana* v vrtcu in šoli, na spletnih straneh so objavljene učne priprave, zaživelo pa je tudi spletno izobraževanje *ciciAkademija*.

Vemo, da imajo vzgojiteljice in učiteljice številne zamisli za ustvarjalno uporabo revij, kljub temu pa so zanje dobrodošle tudi ideje, ki jih slišijo na izobraževanjih. Učne priprave na spletnih straneh so le okvir, ki ga prilagodijo svojim oblikam in metodam dela.

O interaktivnih nalogah, zvočnih posnetkih in animiranih filmih

V uredništvu smo se že zgodaj zavedali, da se učenci učijo tudi ob ekranih. Že leta 2001 sem zapisala (Hanuš, 2001, 95): »*Cici Vesela šola je tudi na internetu. Tako otrok spoznava različna komunikacijska orodja (elektronsko pošto, elektronske kartice, tablo za izmenjavo mnenj), rešuje interaktivne didaktične igrice (sestavljanke, pobarvanke, uganke, kvize) in spozna povezave z zanimivimi spletnimi stranmi. Otrok si ob obisku veselošolskih spletnih strani s pomočjo didaktičnih nalog pridobiva novo znanje in uri motorične in računalniške spretnosti. Nauči se ravnati z miško, spoznava tipkovnico in pošilja elektronsko pošto.*«

Veliko kakovostnih zgoščenk s posnetki uglasbene poezije in pravljič ter DVD-jev z animiranimi filmi je bilo izdanih kot brezplačna priloga revij *Cicido* in *Ciciban*. Poslušanje in gledanje posnetkov ne more nadomestiti živega pripovedovanja, lahko pa ga dopolnjuje. Medijska psihologinja Martina Peštaj, ki je sodelovala pri izboru animiranih filmov, poudarja, da so filmi čudovito izhodišče za pogovor, najsi ta izhaja iz prikazanih snovi, tem, otroških odzivov nanje ali povezovanju videnega z izkušnjami otroka. Pripravila je orodno vrstico za pogovor z otrokom, ki je ob gledanju filma lahko vključena ali izključena. Peštaj (2012) ugotavlja, da so trendi vsebin, ki jih zadnja leta otrokom ponujajo elektronski mediji, usmerjeni v učenje. Ob izdaji DVD-ja *Slon 6* v spremnem besedilu za vzgojitelje in starše zapiše: »*Že šesti DVD SLON, ki prihaja med vas, otrokom zagotovo pomeni privlačno, varno in prijetno učno okolje.*«

V zadnjih letih je zaživel *Cici svet* – spletno zatočišče za najmlajše. Vsebine, ki jih otrok lahko spremlja prek ekranov, so izbrane zelo premišljeno. Vsak mesec je objavljen zvočni posnetek ene pravljičice, zgodbe ali pesmi. Vemo, da je trg zvočnih knjig v tujini v porastu, ljudje si želijo poslušati literarna dela med dolgimi vožnjami, mnogi se lažje osredotočijo na vsebino, če jo poslušajo. Med njimi so tudi slabši bralci. Za otroke so zvočne vsebine zelo pomembne, saj z njimi

nagovorimo nebralce. Ker ilustracij ni, spodbujamo otroke, da si ustvarjajo svoje lastne predstave književnih oseb in dogajalnega prostora.

Priljubljena lika zgodb Sebastijana Preglja Medo in Pujsi sta zaživela v kratkih animacijah. Posnetki so dolgi le malo več kot dve minuti, primerni so že za najmlajše otroke. Zgodbe o Medu in Pujsiju redno izhajajo v reviji *Cicido*, izšla je tudi knjiga, zato nam posnetki omogočajo, da otroke opozorimo na tiskano gradivo. Zgodbo poiščemo v reviji. Otroka vprašamo, ali so ilustracije enake kot na animaciji.

Na spletnih straneh so tudi interaktivne naloge. Digitalnim vsebinam se torej ne odrekamo, pomembno pa je, da otroke usmerjamo h kakovostnim vsebinam.

Zakaj ohraniti tiskana gradiva?

Razmislek o razmerju med tiskanim in digitalnim ni nov, članek, ki je izšel ob sedemdesetletnici revije, je imel naslov *Ciciban, revija, zaradi katere otroci za trenutek odložijo tablico*. Merljak (2014) v pogovoru s Slavico Remškar že pred desetimi leti piše:

V času, ko otroci več gledajo in poslušajo, kot berejo, ko si znajo vsako stvar priklikati, ko so manj osredotočeni in ko želijo več hitrih dražljajev, ko hlatajo po nenehnem razburjenju in novih informacijah in ko imajo družine vse manj časa za skupno kratkočasenje, ko vse manj kupujejo knjige in časopise, so tudi Cicibanove naklade bistveno manjše. Če je Božo Kos nekoč sanjaril, da bo dosegel magično mejo sto tisoč prodanih izvodov, urednice danes sanjarijo o precej nižji številki.

Naklade časopisov in revij padajo, a njihov pomen za bralno vzgojo otrok je še vedno pomemben. Maja Žugič, glavna in odgovorna urednica revij *Cicido* in *Ciciban* (del uredništva sta še urednica Nana Kisel in urednik Žiga Kosec) in vodja uredništva revij *Mladinska knjiga Založba*, poudarja, da kljub okoliščinam, v katerih tudi odrasli veliko časa preživimo pred zasloni, uredniki revij še vedno oblikujejo vsebine, ki bralce vabijo k branju na papirju. Tiskana naklada vseh šestih revij, ki jih izdaja *Mladinska knjiga Založba*, je 51.700 izvodov. V času vseprisotnih digitalnih tehnologij je to visoka številka in pomembno je, da se zavedamo prednosti tiskanih gradiv in da vemo, kdaj otroke usmeriti k ekranom in kdaj k revijam in knjigam.

Veliko raziskav potrjuje, kako pomemben je za otroke stik s tiskanimi gradivi. Digitalno ne bo nadomestilo tiskanega, to še posebej velja za vse, ki šele usvajajo tehniko branja. Alenka Kepic Mohar (2020, 39) ugotavlja: »*Sodobna tehnologija spreminja načine branja že izkušenih bralcev, njena brezmejna dostopnost pa zaznamuje kognitivni in bralni razvoj otrok, še preden branje postane avtomatizirano dejanje njihovega uma. Zavedanje, da načini in odnos do branja oblikujejo zmožnosti razmišljanja že v zgodnjem razvoju, kliče k širši družbeni ozaveščenosti o pomenu družinskega branja, bralnih navad in prežetosti s knjigami v vsakdanjem življenju.*«

Ljubica Marjanovič Umek, Urška Fekonja in Kaja Hacin Beyazoglu v knjigi *Skupno branje odraslih in otrok* (2022, 81) primerjajo tiskane knjige in e-knjige. Ugotavljajo, da je izkušnja z bralnim gradivom drugačna. Zanimiva so njihova opažanja glede dotikanja knjige:

Strani e-knjige se obračajo drugače, ilustracije se ne dajo obrniti »na glavo«, saj se ob spremembi lege naprave same ponovno obrnejo, pri nekaterih e-knjigah pa tudi dotikanje ilustracij ni mogoče, saj to vodi v obračanje strani knjige ali v kakšno drugo spremembo na zaslonu. Otrok je zato lahko prikrajšan za izkušnjo dotikanja in kazanja po ilustracijah, ki pa je ena od pogostih interakcij med skupnim branjem otroka in odraslega. Otroci namreč pogosto kažejo na predmete ali osebe na ilustracijah, se jih dotikajo, po njih »tapkajo« ali kaj podobnega, medtem ko odraslim pripovedujejo, kaj se na ilustracijah dogaja, na kaj jih spomnijo itd.

Ko otroci prerastejo *Cicido* in *Ciciban*

Mladinska knjiga za otroke in mladostnike izdaja še reviji *Moj planet* in *Pil*, za starejše *Geo*. Revije izhajajo enkrat mesečno. *Moj planet* je poljudnoznanstvena revija, ki izhaja od leta 2005, namenjena je bralcem, starim od 9 do 15 let. Njena različica za predšolske otroke *Mini moj planet* (2007–2011) oz. *Mali moj planet* (2011–2013) ne izhaja več. *Pil* je začel izhajati kot *Pionirski list* leta 1948, leta 1985 se je preimenoval v *Pil*, leta 1991 v *Pisani list*, leta 2000 se je razdelil na *Pil* in *Pil PLUS*, zdaj izhaja le še *Pil*, ki je namenjen učencem od 5. do 9. razreda.

V drugi številki zbornika *Otrok in knjiga* (prva številka je izšla septembra 1972, druga je bila končana julija 1974 in je izšla leta 1975 – revijo so takrat imenovali zbornik) beremo o vplivu časnikov in časopisov na mladostnike. Že leta 1970 je Rudi Lešnik izvedel raziskavo med učenci od petega do osmega razreda mariborskih osnovnih šol. 800 šolarjev je odgovarjalo na vprašanja, katere časopise so brali in kateri so jim najbolj ugajali. Lešnik (1975, 10) ugotavlja, da je otroške časopise prebiral sorazmerno malo otrok, komaj vsak deseti šolar. »Povedati je potrebno, da je šlo za branje v otrokovem prostem času, torej zunaj šole, pa verjetno niso šteli branja v šoli, ko gre mogoče za *Cicibana* ali *Pionirski list*, zato tako majhno število.« Takrat sta bila *Ciciban* in *Pionirski list* pogosto del učnega gradiva.

V svoji raziskavi je Rudi Lešnik potrdil, da otroci višje izobraženih staršev berejo več kot otroci nižje izobraženih in da je v družinah z boljšimi družinskimi dohodki več časopisov. Tudi danes ekonomski položaj družin vpliva na to, ali je otrok lahko naročnik revije.

Kako se v uredništvu *Mojega planeta* in *Pila* prilagajajo novim razmeram? Urednica *Mojega planeta* Maja Bajželj pravi:

Moj planet ima še vedno veliko naročnikov. Spletne revije za zdaj nimamo, ker vemo, da je branje »papirnat« različice pri starosti 8, 9, 10 ... let zelo pomembno in jih moramo čim dlje zadržati pri tiskani reviji. Prek spleta imamo stalen stik z bralci, ki nam zastavljajo vprašanja za strokovnjake. Odzivamo se na njihove pobude, v reviji objavljamo pisma, ki nam jih pošiljajo. Otroci pišejo dr. Vetku, sporočajo svoje mnenje o reviji in glasujejo za poster. Upošteevamo želje otrok, aktualni smo tudi, ker sledimo letnim časom in dogodkom, ki se tisti mesec zgodijo. Revijo ustvarjajo vrhunske avtorice in avtorji, vsebine bogatijo še kakovostne fotografije in odlične ilustracije priznanih avtorjev, kot sta Damijan Stepančič in Jaka Vukotič. Ugotavljamo, da nas na naši Facebook strani spremljajo večinoma mame in babice.

Sabina Tamše Kozovinc, urednica *Pilove Vesele šole*, je na vprašanje o razmerju med tiskanim in digitalnim poslala naslednji odgovor: »*Vesela šola* je integralni del *Pila* v svoji 12-stranski tiskani različici, ki je na voljo vsem naročnikom revije

Pil. Na spletu je na voljo v obliki učnih poti, ki so prosto dostopne. Za tekmovanje je pomembno, da imajo učenci dostop do obeh, saj že zaradi narave medija ponujata drugačne informacije o isti temi.»

O aktualnosti revije *Pil* glavna in odgovorna urednica Jana Zirkelbach in urednica Vesele šole Sabina Tamše Kozovinc pojasnita: »Z družbenimi in drugimi aktualnimi temami poskušamo slediti dogajanju v svetu, kulturi in znanosti, ozaveščati mlade in jih spodbujati h kritičnemu mišljenju ter pridobivanju znanja. Verjamemo, da lahko z združitvijo zabavnega učenja in navdušenja nad znanostjo, umetnostjo, tehnologijo, športom ipd. prispevamo k odgovornejši družbi in boljšemu življenju v prihodnosti.«

V zvezi s spletnimi stranmi Jana Zirkelbach navaja:

Pil je že dolgo časa prisoten tako na spletu z bogato spletno stranjo, kjer je poleg predstavitev revije in aktualnih novic kar sedem forumov, kot na vseh družabnih omrežjih, ki jih obiskujejo najstniki. Spletna stran revije *Pil* je najstniški portal, na katerem svoj prosti čas mesečno preživlja več kot 12.000 uporabnikov. Poleg zanimivih in poučnih člankov iz preteklih števil revije *Pil* je na spletni strani kup razvedrilnih vsebin: klepetalnica, forumi, namenjeni izmenjavi mnenj o različnih tematikah, pisanju bloga in zgodb, igracam ter ustvarjanju in reševanju zabavnih testov. V Pilovi knjižnici lahko uporabniki najdejo priporočila za branje, z glasovanjem pa ustvarjajo aktualno glasbeno in knjižno lestvico. Še posebej pomemben del Pilove spletne strani predstavlja Svetovalnica, ki je namenjena pogovoru o težavah in dilemah najstnikov na temo odraščanja. V Svetovalnico lahko pilovci napišejo svojo težavo in dobijo nasvete svojih vrstnikov, kako se z njim soočiti, velikokrat pa jim je v olajšanje že ugotovitev, da s svojimi problemi niso sami. Dnevno pilovci na Svetovalnici objavijo v povprečju 5–10 novih težav. Svetovalnica vsak dan zabeleži med 400 in 500 obiskov in je s tem najbolj obiskana podstran na Pilovi spletni strani. V letu 2022 je Svetovalnica zabeležila skoraj 160.000 spletnih ogledov.

V nadaljevanju glavna in odgovorna urednica revije *Pil* razloži, kako je nastala Svetovalnica:

Svetovalnica je nastala leta 2017, ko smo v uredništvu ugotovili porast stisk, s katerimi so se najstniki obračali na teto *Justi*, ki pa zaradi omejenega prostora v reviji ni mogla nasloviti vseh težav. V Svetovalnici delujejo prostovoljci – študentje psihologije, ki vsakodnevno bdijo nad objavami in odgovarjajo na najhujše stiske ter najstnike po potrebi usmerjajo tudi k drugim virom pomoči. V pomoč pri odgovarjanju na stiske sta jim obe urednici: odgovorna in spletna urednica revije *Pil*, ki sta po izobrazbi prav tako psihologinji. Zato revija *Pil* tudi v tiskani obliki pogosto obravnava številne psihološke tematike in informacije o njih podaja na najstnikom prijazen, a hkrati strokoven način. Pilovci so otroci in najstniki, stari od 9 do 15 let. Njihove težave so raznolike: od težav v šoli, težav s starši, vrstniki in samopodobo, tipičnih pubertetnih težav do težjih problemov, ki jim povzročajo hude stiske. Težave najstnikov na naši spletni strani jemljemo resno in jih ne podcenjujemo. Posameznike skušamo razvedriti s pozitivnimi in spodbudnimi objavami, rešitev pa ne vsiljujemo, temveč zgolj predlagamo. Spodbujamo reševanje problemov s pogovorom in podpiramo krepitev in skrb za duševno zdravje.

V uredništvu *Pila* se zavedajo tudi pomena spodbujanja branja. »*Temu* sta namenjeni rubrika *Bralni grižljaj*, ki predstavlja nove izdaje, pa tudi knjige, ki so vedno vredne branja, ter *Zgodba izpod peresa Vinka Möderndorferja*, ki govori o najstniških dogodivščinah. Pilovcem ponujamo tudi avtorski strip, spremljamo gledališke predstave, razstave in druge prireditve, ki so primerne za mladostnike, filmsko produkcijo in glasbene dogodke, tudi tiste, ki niso zgolj popularna glasba. Glasbo dopolnjujemo tudi z glasbenimi legendami.«

Pil berejo tudi srednješolci. Zanimive podatke o branju najstnikov nam nudijo rezultati raziskave PISA. Ker je bila bralna pismenosti v okviru raziskave PISA kot poudarjeno področje merjenja preverjana v letih 2009 in 2018, lahko rezultate bralnih aktivnosti mladih primerjamo.

V raziskavi leta 2018 je sodelovalo 6400 dijakov in dijakinj. Petnajstletniki so poročali, da najpogosteje berejo revije in časopise. A rezultati kažejo na velik upad branja revij in časopisov med leti 2009 in 2018. V letu 2009 je kar 72,6 % vprašanih ocenilo, da berejo revije in časopise večkrat na mesec ali večkrat na teden, leta 2018 je takšnih le še 22,2 %. Še vedno pa je, če primerjamo pogostost branja različnih bralnih gradiv, največji odstotek dijakov, ki večkrat na mesec ali večkrat na teden (torej redno) berejo revije (22,2 %) in časopise (21,0 %), bralcev, ki redno berejo leposlovje je namreč le 18,4 %, tistih, ki berejo knjige, ki niso leposlovje 13,2 %, stripe pa 7,9 %. Šterman Ivančič in Puklek Levpušček (2023) pišeta:

Dijaki in dijakinje so v letu 2018 poročali o precej manj pogostem branju te vrste gradiv: o mesečnem oziroma tedenskem branju revij in časopisov je v letu 2018 v primerjavi z letom 2009 poročalo kar za 50 odstotnih točk manj dijakov in dijakinj, o branju stripov pa za 7 odstotnih točk manj dijakov in dijakinj. Tudi branje knjig, ki niso leposlovje, se je v letu 2018 v primerjavi z letom 2009 zmanjšalo za 3 odstotne točke. Nasprotno pa so dijaki in dijakinje leta 2018 v primerjavi z letom 2009 poročali o nekoliko pogostejšem branju leposlovja (za 3 odstotne točke). Iz mednarodnega poročila raziskave PISA 2018 (OECD, 2019b) je razvidno, da so vse navedene razlike v odstotnih deležih med leti 2009 in 2018 statistično značilne.

Zaradi digitalnega razvoja in novih medijev se branje najstnikov spreminja, tudi revije za njih doživljajo spremembe. Aktualne ostajajo zaradi spletne prisotnosti, pomembno pa je tudi sodelovanje z bralci na družabnih omrežjih. Šterman Ivančič in Puklek Levpušček (2023) kot zaskrbljujočo izpostavljata naslednjo ugotovitev: *»Rezultati iz leta 2018 za Slovenijo kažejo tudi, da je prišlo v primerjavi z letom 2009, ko je bilo branje prav tako poudarjeno področje merjenja v raziskavi, tako pri dijakih kot dijakinjah do upada v uživanju v branju.«*

Zmajček, Mavrica, Galeb, Mladi rod

Podrobno smo opisali uredniško politiko revij, ki jih izdaja Mladinska knjiga. Da bi v prispevek zajeli še mnenja urednikov drugih revij, smo urednicam in uredniku zastavili naslednja vprašanja: Ali zaradi novih medijev revije usihajo? Ali imate spletno varianto revije? Kako skrbite za aktualnost? Pridobili smo odgovore iz uredništev revij *Zmajček*, *Mavrica*, *Galeb* in *Mladi rod*. Vprašanja smo naslovili tudi na urednika literarne revije Kekec, Primožu Mušiču, a ni bil dosegljiv.

Revija Kekec je namenjena učencem od 2. do 5. razreda OŠ in je edina literarna revija za učence drugega in tretjega triletja osnovne šole z izjemno tradicijo. Revija Kekec je nadomestila revijo *Kurirček*. Ta je izhajala med leti 1960 in 1991, nato pa jo je nasledila revija *Kekec*, ki od leta 2015 izhaja kot dvomesečnik.

Revija *Zmajček* izhaja od leta 1994. Njena urednica Urša Krempl odgovarja: *»Naša revija spletne variante nima, na spletni strani objavljamo le fragmente oz. delčke vsebine vsake številke, predstavitev le-te ... kot nekakšno povabilo k nakupu revije. Trudimo pa se biti tudi aktivni na Facebooku in Instagramu. Naši bralci*

so predšolski otroci in otroci prve triade osnovne šole in menimo, da so za njihov razvoj tiskane revije in knjige primernejše, tudi stroka vedno bolj poudarja, da je pomembno omejiti čas, ki ga preživijo pred različnimi zasloni ...»

Revija *Mavrica* je mesečna katoliška revija. Prvič je izšla leta 1967 kot priloga za otroke v verskem listu *Družina*. Kot samostojna revija izhaja od leta 1972. Melita Košir, urednica revije *Mavrica*, meni:

Revije so del bralne kulture, branje pa je v upadu pri otrocih – in pri starših. Predvsem se mi zdi, da otroci in odrasli svoj dragocen čas namesto za dobro branje porabijo za branje rume-nih novic na spletu in za branje zabavnih/lahkih/neumnih vsebin na socialnih omrežjih.

Naša revija *Mavrica* ima spletno varianto – naročniki lahko do nje dostopajo v celoti. Ven-dar se trudimo, da tega ne izpostavljamo preveč, saj želimo, da otroci in starši vzamejo revijo konkretno v roke. Ne želimo jih navajati na splet prezgodaj. Zelo zdravo se nam zdi, da otroci držijo v rokah pravo revijo, da so v stiku s pravim, resničnim svetom, da jo lahko večkrat vzamejo v roke, v njej rešujejo, barvajo, pišejo ... Menimo, da spletni svet za naše bralce (najmlajši in otroci do 7. razreda) še ni primeren. V tem starostnem obdobju se morajo namreč najprej ugnezdti v resnični svet – in pri tem so jim knjige in revije v pomoč. Aktualnost revije se zrcali predvsem v vsebini, ki jo ponujamo otrokom. Ob snovanju revije vnaprej in ob pripravi član-kov se vedno vprašamo: kaj naši bralci potrebujejo; kaj iščejo; kakšna vprašanja si zastavljajo; kakšne probleme imajo; kaj jih razveseljuje? Želimo, da je revija *Mavrica* odgovor na njihova iskanja in vprašanja. Da ne bom mačehovska do spleta: socialna omrežja (fb/IG) nam omogo-čajo takojšen in pristen stik s starši naših mladih bralcev, česar smo zelo veseli.

Revija *Galeb* je namenjena širjenju slovenskega jezika in kulture med pripa-dniki slovenske narodnosti v Italiji. Izhaja od leta 1954. Njena urednica, Maša Ogrizek, pojasnjuje:

Urejanje revije *Galeb* sva z likovnim urednikom Ivanom Mitrevskim prevzela šele letos poleti in sva pravkar sredi ustvarjanja tretje številke. Najino vodilo je ustvariti igrivo, drzno, komunikativno in inovativno revijo za mlade. V reviji so relativno kratki članki, kar je delno povezano tudi z novimi mediji, ki so vsem nam bralcem skrajšali čas, ko zmoremo biti zares zbrani. A sicer je namen revije prav zaobiti digitaliziran svet. Ne želiva si le, da bi bralci *Galeba* sedeli z revijo v roki na tleh dnevne sobe ali nemara celo zunaj, pod drevesom, ampak da bi se je tudi dobesedno fizično lotili. Revija je namreč zasnovana tako, da spodbuja otroke, da primejo v roke barvice in škarje, kaj razrežejo in nalepijo, narišejo in zapišejo. Z rokami. Analogno. Spletno stran revija *Galeb* ima, a je potrebna prenove in posodobitve. Njeno vlogo razumem bolj v smislu PR predstavitev revije, manj kot njeno digitalno razširitev.

Revija *Mladi rod* je revija za pouk slovenščine na avstrijskem Koroškem. Izhaja od leta 1952. Magda Zidej, urednica revije *Mladi rod*, odgovarja: »*Ker se Mladi rod večinoma uporablja kot učni pripomoček med poukom slovenščine, ostaja število naročil konstantno. 3. in 4. šolsko stopnjo na avstrijskih šolah v dvojezičnem območju celo podpira država v tem, da prevzame naročnino. Vsebina so pogostokrat teme iz letnega kroga in avstrijskega učnega načrta. Vpletemo pa tudi aktualne teme, npr. predstavitev spletnih strani in pevcev, pevk in skupin glasbenih lestvic. Na spletni strani vsakdo dostopa do nešteto delovnih listov, zgodb in pesmic zadnjih 15 let v obliki pdf.*«

Če povzamemo mnenja štirih urednic: izstopa mnenje, da je pomembno, da bralce zadržijo pri tiskanih izvodih in jih ne spodbujajo k pretirani uporabi spleta.

Poglobljeno branje

Besedila v revijah lahko zbudijo zanimanje sodobnih otrok in mladostnikov, pomembno pa je, da jih od kratkih besedil v revijah pripeljemo k daljšim v knjigah. Boljši bralni dosežki so povezani z več branja daljših in zahtevnejših besedil.

Šterman Ivančič in Puklek Levpušček (2023) pišeta: *»Rezultati analiz podatkov iz leta 2009 so pokazali, da so najvišje bralne dosežke na testu PISA v Sloveniji dosegli tisti dijaki in dijakinje, ki so poročali o pogostejšem branju leposlovja. Branje daljših in kompleksnejših besedil je torej povezano z boljšo bralno kompetentnostjo in je s tega vidika ugodno, da kljub porastu digitalnih informacij ni prišlo do upada v branju daljših leposlovnih gradiv.«*

O poglobljenem branju prav letos veliko govorimo, saj je bil v Ljubljani podpisan in na knjižnem sejmu v Frankfurtu predstavljen manifest branja na višji ravni. Z manifestom so želeli opozoriti, da je branje na višji ravni odlično orodje za razvoj analitičnega in kritičnega mišljenja. Direktorica Evropskega združenja založnikov Anne Bergman-Tahon je ob predstavitvi manifesta navedla presenetljiv podatek, da je skoraj četrtnina evropske populacije nepismene. V časopisnem članku *Branje je orodje kritičnega mišljenja* (2023) je njena izjava: *»Ti ljudje ne zmorejo brati dolgih besedil. Znati brati zapletene tekste pa se mi zdi pomembno v času, ko umetna inteligenca ustvarja na tisoče knjig, pri katerih je treba biti pazljiv glede zanesljivosti informacij.«*

Avtorji manifesta želijo opozoriti, da je treba tudi v digitalni dobi negovati branje. V času vseprisotnega klikanja po spletu in branja krajših člankov je vloga revij tudi, da otroke in mladostnike usmerjajo h knjigam. Pregled vsebine revij, ki jih omenjam v članku, pokaže, da so v slovenskih revijah objavljena kakovostna besedila, ki otroke in mladostnike že navajajo na razmislek o prebranem in jih usmerjajo h kritičnemu branju. Temu bo potrebno posvetiti še več pozornosti, saj si želimo, da bi bile revije odskočna deska k zahtevnejšim besedilom.

Zaključek

Barbara Hanuš je pred dvaindvajsetimi leti zapisala (Hanus, 2001, 101): *»Otroške revije omogočajo branje različnih besedil, reševanje nalog in opazovanje likovnih podob, zato vplivajo na odnos do branja, razvoj različnih bralnih strategij in spodbujajo k raznovrstnim ustvarjalnim dejavnostim.«* Ali to velja tudi danes? Da. Revije imajo tudi v času vseprisotnih digitalnih tehnologij pomembno vlogo pri bralnem razvoju otrok. Danes več posegamo po kratkih besedilih, prav takih je v revijah veliko. Seveda pa je cilj bralne vzgoje tudi poglobljeno branje in zato branje besedil iz revij vzgojitelji in učitelji dopolnimo še z drugimi besedili. Z revijami za najmlajše nagovarjamo starše, usmerjamo jih k dobrim knjigam in k skupnemu branju z otroki. Pokazati jim želimo, kako pomembno je, da otroku berejo in pripovedujejo, da skupaj opazujejo ilustracije in se igrajo. Vsak prispevek je lahko spodbuda za pogovor in za različne dejavnosti. Naslovniki teh revij so tudi vzgojitelji in učitelji. Najstniki so ob odraščanju vedno bolj izpostavljeni novim medijem, zato ni lahko zadržati njihovega zanimanja za tiskano gradivo. Tudi rezultati raziskave PISA 2019 so to potrdili. A mnenje urednic revij za otroke

in mladostnike je, da je pomembno ohranjati tiskane vsebine, saj digitalne vsebine le dopolnjujejo tiskane, ne morejo pa jih nadomestiti.

Literatura

Branje je orodje kritičnega mišljenja (2023). Dnevnik. <https://www.dnevnik.si/1043034237> Splet. dostop 15. oktober 2023.

Barbara Hanuš, 2001: Otroška revija omogoča branje različnih besedil in razvijanje različnih strategij. V *Različne vrste branja terjajo razvijanje različnih bralnih strategij: zbornik Bralnega društva Slovenije* (93–101). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Barbara Hanuš, 2003: *Pouk književnosti ob berilu Besede za vsevede in delovnemu zvezku Poiščimo besede za vsevede*. Ljubljana: DZS.

Barbara Hanuš, 2021: Izbira bralnih gradiv za učence, katerih materni jezik ni slovenščina. V *Otrok in knjiga* 110, 2021, 58–69.

Alenka Kepic Mohar, 2020: V naročju mobilcev in tablic ali izgubljena priložnost, da bi z branjem razvijali otrokovo razmišljanje. V *Otrok in knjiga* 109, 2020, 39–45.

Rudi Lešnik (1975): Časniki in časopisi v otrokovem življenju. V *Otrok in knjiga* 2, 1975, 5–25.

Ljubica Marjanovič Umek, Urška Fekonja, Kaja Hacin Beyazoglu, 2022: *Skupno branje odraslih in otrok*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Sonja Merljak, 2014: *Ciciban, revija, zaradi katere otroci za trenutek odložijo tablico*. V *Delo*, 17. 10. 2014.

Martina Peštaj, 2012: Otroci se nenehno učijo – tudi iz vznemirljivih animiranih zgodb. V *Zgibanka DVD Slon 6: osem animiranih filmov*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.

Slavica Remškar, 2003: Reviji *Ciciban* in *Cicido* – vablјivost različnih svetov. V *Beremo skupaj: priručnik za spodbujanje branja*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2003.

Klaudija Šterman Ivančič Melita Puklek Levpušček, 2023: *Branje mladih leta 2009 in leta 2018 ter razlike v branju glede na spol in izobraževalni program*. [https://www.pei.si/ISSN/1581_6044/1-2-2020/1581-6044.31\(1-2\).pdf](https://www.pei.si/ISSN/1581_6044/1-2-2020/1581-6044.31(1-2).pdf) Splet. dostop 15. oktober 2023.